

Плотнікова, М.В. Місце нормативно-правових актів Національного банку України в системі нормативно-правових актів України [Текст] / М.В. Плотнікова // Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 вересня 2011 р., м. Київ). - К.: ІДП ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. - С. 527-530.

М. В. Плотнікова,
здобувач Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

МІСЦЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ УКРАЇНИ

Характеризуючи правові засади здійснення державного регулювання діяльності банків в Україні, слід, на нашу думку, зупинитися на такому питанні, як місце нормативно-правових актів Національного банку України (НБУ) в системі нормативно-правових актів. Українське законодавство чіткої відповіді на це питання не дає. Якщо звернутися до Конституції, то відповідно до ст. 8 Конституція України має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на її основі та повинні відповідати їй [1]. Інші положення Конституції встановлюють ієрархію нормативно правових актів, які видають Вер-

ховна Рада, Кабінет Міністрів, місцеві державні адміністрації, однак питання розміщення в ієрархії нормативних актів нормативно-правових актів НБУ в Конституції не визначено.

Для досягнення зазначеної мети слід насамперед зупинитися на питанні юридичної сили нормативно-правових актів НБУ. Юридична сила правового акту виражає співвідношення одного виду акту з іншим, а також визначає те місце, яке він займає в системі правових актів [2].

Зрозуміло, що нормативні акти НБУ є підзаконними, адже згідно з ст. 56 Закону України «Про Національний банк України» нормативно-правові акти НБУ не можуть суперечити законам України та іншим законодавчим актам. Проте чітко визначення питання, як саме вони співвідносяться з нормативними актами інших органів влади, зокрема Кабінету Міністрів України, Президента України, центральних органів виконавчої влади, є важливим для регулювання банківських відносин.

Для визначення системи, видів та ієрархії нормативно-правових актів уже не вперше робиться спроба прийняти Закон «Про нормативно-правові акти». В юридичній літературі з цього приводу висловлювалися різні думки. Так, позиція А.М. Мірошніченка та Ю.Ю. Попова полягає у тому, що не потрібен закон, який би визначав ієрархію нормативних актів, яка уже визначена в Конституції, що важливіше врегулювати на законодавчому рівні порядок доведення законів та інших нормативно-правових актів до відома населення та порядок реєстрації нормативно-правових актів [3].

Зараз у Верховній Раді України перебуває на розгляді прийнятий у першому читанні проект закону «Про нормативно-правові акти» № 7409 від 01.12.2010, в якому в ст. 7 встановлюється ієрархія нормативно-правових актів. Так, наступними за юридичною силою за постановами Кабінету Міністрів України законопроект визнає накази, розпорядження, постанови, рішення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та інших органів державної влади. З аналізу цієї норми випливає, що нормативно-правові акти НБУ відносяться до актів інших органів державної влади.

Порівняємо нормативно-правові акти НБУ, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади, які уповноважені видавати нормативні акти, за процедурою прийняття, предметом регулювання та можливістю скасування.

Нормативні приписи Кабінету Міністрів України приймаються у формі його постанов (ст. 50 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»), які є обов'язковими до виконання на всій території України. Оскільки в Конституції передбачено, що Кабінет Міністрів у своїй діяльності керується Конституцією, законами і указами Президента (ч. 2 ст. 113), акти, що видаються Кабінетом Міністрів України в ієрархії підзаконних нормативних актів займають місце за нормативними актами Президента України. В ст. 52 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» визначається порядок прийняття актів Кабінету

Міністрів України на його засіданнях. Частина 5 ст. 50 вказаного Закону уповноважує Прем'єр-міністра підписувати акти Кабінету Міністрів України. На підставі п. 16 ст. 106 Конституції України Президент України вправі скасовувати акти Кабінету Міністрів України. Також відповідно до ч. 7 ст. 50 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» акт Кабінету Міністрів України може бути оскаржений до суду в порядку та у випадках, установлених законом.

Згідно з ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» нормативно-правові акти НБУ – нормативно-правові акти, що видаються НБУ у межах його повноважень на виконання цього та інших законів. Відповідно до ст. 56 Закону «Про Національний банк України» нормативно-правові акти НБУ приймаються виключно у формі постанов Правління, якими затверджуються інструкції, положення, правила з питань, віднесених до його повноважень. Порядок прийняття рішень Правлінням НБУ визначається ст. 17 зазначеного Закону.

Щодо питання видання і можливості скасування нормативно-правових актів НБУ, то відповідно до ч. 5 ст. 56 Закону України «Про Національний банк України» нормативно-правові акти НБУ можуть бути оскаржені відповідно до законодавства. Так, в ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства визначається, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії).

Якщо ж порівнювати нормативно-правові акти НБУ з нормативними актами центральних органів виконавчої влади, то слід зазначити, що відповідно до ч. 8 ст. 21 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» Кабінет Міністрів України може скасовувати акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади повністю чи в окремі частині [4].

Незважаючи на те, що відповідно до ст. 51 Закону України «Про Національний банк України» Нацбанк підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їх конституційних повноважень, будь-якого іншого порядку скасування нормативно-правових актів НБУ окрім судового законодавство не передбачає.

Нормативно-правові акти НБУ видаються з питань, віднесених до його повноважень, визначених в Законі «Про Національний банк України», і відповідно до ст. 56 зазначеного Закону є обов'язковими для органів державної влади і органів місцевого самоврядування, банків, підприємств, організацій та установ незалежно від форм власності, а також для фізичних осіб. Нормативно-правові акти НБУ деталізують визначені законами порядок створення, ліцензування банків, здійснення банківської діяльності, а також способи здійснення НБУ державного регулювання їх діяльності.

Слід зазначити, що є питання, для врегулювання яких видаються спільні акти НБУ та інших органів державної влади. Так, діяльність

банків як учасників ринку цінних паперів регулюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Згідно з ст. 6 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів» Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку розробляє і затверджує нормативно-правові акти з питань, що належать до її компетенції, обов'язкові до виконання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, учасниками ринку цінних паперів, їх об'єднаннями, контролює їх виконання.

Юридична сила нормативно-правових актів НБУ в Конституції та на рівні законів не визначена, не враховуючи їх віднесення до системи підзаконних актів. Законопроект «Про нормативно-правові акти» № 7409, на нашу думку, не дає чіткої відповіді щодо місця нормативно-правових актів НБУ в системі підзаконних нормативних актів.

Нормативно-правові акти НБУ мають свій власний предмет регулювання, визначений в Законах «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність». Однак є випадки прийняття спільних актів НБУ з іншими органами державної влади, що не допомагає однозначно вирішити питання про їх юридичну силу.

На нашу думку, не можна ставити в один ряд нормативні акти НБУ та центральних органів виконавчої влади через суттєві відмінності, зокрема різницю у процедурі прийняття, а також можливість скасування рішень органів виконавчої влади вищестоящими органами. Щодо нормативних актів НБУ такими повноваженнями жодний державний орган чи посадова не наділені. Проте як і акти Кабінету Міністрів, так і інші органи державної влади, акти НБУ можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Перелічені особливості та особливий статус НБУ дозволяють стверджувати, що нормативно-правові акти НБУ займають особливе місце в системі нормативно-правових актів України. За деякими характеристиками юридичну силу нормативно-правових актів НБУ варто визнати рівною юридичній силі нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України.

Література:

1. Конституція України. – К. : Велес, 2007. – 48 с.
2. Закон України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29 (23.07.99). – Ст. 238.
3. Мірошніченко А. М. Чи потрібен Закон України «Про нормативно-правові акти»? / А. М. Мірошніченко, Ю. Ю. Попов // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 370. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09-mamnpa.pdf>
4. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 07.10.2010 № 2591-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 9. – Ст. 58.